

OLÁH MIKLÓS

Arany János négy balladája jogász szemmel

Tanulmányomban az Ágnes asszony, a Tetemre hívás, A hamis tanú és A fülemile című művek jogilag releváns körülményeit kívánom bemutatni, értékelni a hatályos szabályozás tükrében. Ez természetesen jogtörténeti szempontból abszurd, mivel a jogszabályokat nem lehet elválasztani attól a kortól, amelyben születettek illetve hatályban voltak, és fordítva: nem lehet más korokban kifejtett magatartásokat a hatályos magatartási normák alapján megítélni. Ezt juttatja kifejezésre a büntetőjog egyik fontos alapelve, a visszamenőleges hatály tilalma, azaz a „*nullum crimen sine lege*” és a „*nulla poena sine lege*” alapelv is.

Nemcsak a magatartási szabály, hanem egy kifejezés értelme is megváltozhat. Ebben az esetben is, fő szabály szerint nem a kifejezések megalkotásakor, hanem az alkalmazáskor felfogott értelmük az irányadó. Ha viszont a jogalkotó szándéka, akarata szerinti értelmezés kiemelkedő fontosságú, akkor éppen a megalkotáskori lesz a meghatározó értelem és nem a jelenkori.¹ Pokol Béla tizenkét jogértelmezési alapot különböztet meg, ami jól tükrözi a jog és a nyelv többbétegy, komplex összefonódását.²

Fentiek mellett – nem jogtörténész lévén – a kutatási területemen kívül eső irodalmi tekintésre a későbbiekben úgy lehet építkezni, ha a hatályos – azaz mindenkit érintő – szabályozás vonatkozó előírásait tekintem át a balladákban írt történeti tényállások alapján. Pontosabban a művek történeti tényállását „értékelem” a hatályos előírások tükrében, ezáltal is az irodalmi élményeimet más – jogász – megvilágításba helyezve és az absztrakt jogi szabályokat is konkrét eseményekhez kötve.

Ugyan Arany János maga is tevékenykedett jogi területen (szülőfalujának másodjegyzőjeként), sőt van szerző, aki jogi végzettséget tulajdonít neki,³ ámde tételes jogi megállapításokat, gyakorlati jogalkalmazást, az elvont normák adott élethelyzetre történő szubszumálását nem találjuk műveiben. Jogász szemszögből rosszindulatúan megjegyezhetnénk, hogy talán ettől is olyan olvashatóak és szórakoztatóak ezek a balladák.

A gyakorlati jogalkalmazás során a jogilag releváns körülmények, részletek tételes kiértékelése történik, egy bírói ítélet indokolásában tételesen számba véve és értékelve ezeket. Büntetőügyekben azt is vizsgálja a bíróság, hogy a bizonyítékok mennyire alkotnak zárt láncot: mennyire függenek össze és adnak teljes képet a történeti tényállásról, valamint az aka-

¹ POKOL Béla: *Jogelmélet*. Szászadvég Kiadó, Budapest, 2005. 219.

² Lásd erről részletesebben: Uo. 217-240.

³ KISS Anna: *Bűnbe esett irodalmi hősök*. Publicitas Art-Média Kft., Budapest, 2009. 45.

rati oldalról és egyéb szubjektív tényállási elemekről is.⁴ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 4. § (2) bekezdésében foglalt eljárási alapelvnek, az „*in dubio pro reo*”-nak különös jelentősége van, mivel számos esetben a logikai fogalmak szerint megkérdőjelezhető, hogy mi minősülhet valóban kétséget kizáróan bizonyított ténynek. Egyszerű példa erre a kérdésre a kizárólag a sértett vallomása vagy egy ellenérdekű tanú vallomása alapján hozott, felelősséget megállapító ítélet. A kétséget kizáró bizonyíthatóság kérdése a technikai szint fejlődésével nem veszít jelentőségéből, ellenkezőleg, jelentősége fokozódni fog. Röviden szólva: a bizonyítási eljárás összetettsége és a jogilag-tartalmilag is helyes kifejezések alkalmazása a jogi nyelvet lényegéből adódóan körülményessé, „szárazzá” és a laikus számára nehezen érthetővé teszi. Mindez nem akadály a választékos fogalmazásnak akár egy bírói ítéletben.

Fentiek mellett ugyanakkor – mint azt Rixer írja – „már a magyar nyelv 19. századi megújulásának időszakában azt látjuk, hogy a magyar politikai és jogi nyelv kialakulásában játszott szerepük mellett a magyar nyelvű szépirodalom legjelesebb alkotásait is jogászok hozták létre” – gondolva itt a „jogi tanulmányokat folytató, vagy egyenesen jogásként, illetve „jogi munkakörben” dolgozó” íróinkra, költőinkre. „Egy erősen elfogult jogász egyenesen úgy fogalmazott, hogy a magyar irodalom felívelő szakasza addig tartott, míg regényeink többségét jogászok alkották, mióta ezt bölcsészek teszik, a hanyatlás folyamatos.”⁵

A jogi „bikkfanyelv” és a körülményesség Arany Jánost nem hátráltatta műveinek alkotásakor. A költő mondanivalója a balladákban ugyanis nem a tételes jogi igazság, illetve bizonyítási eljárás levezetése, dokumentálása – sőt a „balladai homály” épp ellene hat ennek, – hanem az erkölcsi mondanivaló volt. Ekként a körülményes jogi kifejezések és a tételes jogalkalmazás mellőzése teret enged a nyelvi kifejezések gazdagságának, illetve a közérthető megfogalmazásnak.

Arany érzései, képzelete, jellemformáló ereje és erkölce, formai gazdagsága és élet-szemlélete a balladákban jut leginkább kifejezésre – írja Sőtér István.⁶ A ballada egyszerre követeli meg a látomás hevét és a virtuóz technika pontosságát. A népköltészetben sok évszázados hagyomány alapján keletkeztek a népballadák, míg a műballadákban e hagyományt igyekeznek pótolni a magasrendű költői technika és tudás.⁷

A ballada a fény és árnyék sajátos megoszlása: egyes mozzanatokat kiemel, másokat csak sejtet, mintegy feltételezve, hogy utalásai, drámai sejtetései mindenki által tudott dolog felidézését szolgálja csak, kiegészítve a hallgatók emlékezetében rejlő információkkal.⁸

A ballada a sűrítés, tömörítés művészetét igényli. Míg a népballada természetes könnyedséggel, kedvére válogathat a hallgatók által ismert tények közül, addig a műballada úgy éri ezt el, hogy „a nem ismert dolgokról hézagosan szól, s mégis a hézagok kitöltését, az elmondatlan maradtak kitalálását lehetővé teszi.” A „balladai hézagosság” emiatt magas fokú jártasságot feltételez a szerkesztési művészet terén.⁹

⁴ Vö. Be. 78. § (3) bek.

⁵ A nyelv és irodalom kapcsolatáról lásd: RIXER Ádám: A magyar nyelv és a magyar jogi műnyelv megújulása. *Glosa Iuridica* 1 (2014) 12., 11-17.; http://real.mtak.hu/16901/1/real_Glosa%20Iuridica%202014.%20I.%20sz%C3%A1m.pdf (2016. 03. 27.)

⁶ SÓTÉR István: Arany János balladái. In: *Arany János balladái*. Magyar Helikon, 1957. III-X.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

Ágnes asszony

A „tisztá balladák” rendszerint tragikusak, szándékos homályosság borong rajtuk, cselekményük a meghasonlás, a beteljesülő végzet, Riedl szavaival a „bűn és bűnhődés” drámái. Az erősen lélektani drámák a lelkiismeret drámáit bontják ki, egy szigorú és érzékeny erkölcs érvényét hirdetve. A költő nagykorósi korszaka – a történelmi tárgyú balladák mellett – a parasztszöveg 1848 előtt kezdődő vonulatát is folytatja. Az ötvenes évektől kezdve Arany János (Kemény Zsigmonddal együtt) mindinkább a lélektani igazság, majd pedig a tragikum felé fordul. Ilyen az *Ágnes asszony* is.¹⁰ A vers először a Divatcsarnokban jelent meg, 1853. dec. 22-én.¹¹

Ágnes asszony balladája megtörtént eseten alapul. Gyulai Pál mondta Zlinszky Árpádnak, hogy a költő Geszten látott egy parasztszöveget, aki reggeltől estig a patakban mosott. A látvány összekapcsolódhatott a költőben egy Szalonta környékén énekelt népballadával, mely szerint az örült asszony mossa a vérfoltot ura lepedőjéből azt hajtogatva, hogy a leplet a ruca vérebe ejtette. A börtönben kéri a lepedőt, hogy a másnapi ünnepre kimoshassa. Bóka László az 1948-ban kiadott Arany-balladákhoz írt előszavában idézi is a négystrófás verset, melyet Öreg Fekete Jánosné énekelt el Nagyszalontán. Arany az általa látott asszony közvéleményt foglalkoztató története után érdeklődött, melyet feldolgozott művében. „Szemléletből fejlett tehát a vers”, mint azt Arany jegyzetében írja Petőfinék 1847. márc. 31-i levelén.¹²

Jóllehet „szörnyű a bűn, terhes a vád”, ámde elmarad a büntetőjogi szankció: a „bölcstörvényszék” az erkölcs hangjának, a lelkiismeretnek engedí át a szankció érvényre juttatását, a bűn és bűnhődés bibliai szigorának megfelelően. Ágnes asszony tette következményeként megőrül, így a beszámítási képesség és a kóros elmeállapot relevanciája határozza meg az ügy jogi kimenetelét.¹³

A történeti tényállás:

Elsőként a történeti tényállást, azaz az eseményeket kell rekonstruálnunk, illetve a jogilag releváns körülményeket, tényeket kihámozni a vers sorai közül.

„Csitt te, csitt te! csibém vére / Keveré el a gyołos leplet.” – csitítja Ágnes asszony a köré gyűlő utcagyerekeket. „Ő [Ágnes asszony szeretője] bitón fog veszni holnap, / Ó, ki férjedet megölte;” – írja a költő. Ezek alapján a sértett Ágnes asszony férje, az ellene elkövetett bűncselekmény az emberölés, melyet a hatályos Büntető Törvénykönyv, a 2012. évi C. törvény (Btk.) 160. §-a rendel büntetni. „Szörnyű a bűn, terhes a vád; / Ki a tettet végrehajtá / Szeretőd ím maga vall rád.” – Ágnes asszony szerepéről mindössze ennyit tudunk meg.

Ágnes asszony a bűncselekmény elkövetésében való közreműködésének részleteit az – esetében „jótékony” – balladai homály fedi. Nem tudjuk pontosan, miben vallott rá Ágnes asszonyra a szeretője: társtettesként vagy bűnszegédként is lehetett elkövetője a bűncselekménynek.¹⁴ Az ő szerepétől függően minősül tettesnek vagy társtettesnek Ágnes asszony szeretője.

¹⁰ SÖTÉR, 1957. VI., X.

¹¹ *Arany János balladái*. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974. 292.

¹² VOINOVICH Géza: Arany János összes művei. Akadémiai Kiadó, 1951. In: *Arany János balladái*. Magyar Helikon, 1957. XIII.; KISS, 2009. 44.; *Arany János balladái*. 1974. 292.

¹³ KISS, 2009. 44.

¹⁴ Btk. 13. § (3) bek.; 14. § (2) bek.

Bizonyítás

A büntetőeljárásban a vád bizonyítása a vádlót terheli és – mint arról fentebb már szó volt – a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.¹⁵ A bizonyításnak a büntető anyagi és eljárási jogszabályok alkalmazásában jelentős tényekre kell kiterjedniük.¹⁶ A bizonyítás eszköze a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása.¹⁷ A büntetőeljárásban a bizonyítékok szabadon mérlegelhetők, azaz nincs előre meghatározott bizonyító erejük.¹⁸

Az idézett sorok alapján a jogesetben bizonyíték a terhelt vallomása volt – legalábbis Ágnes asszonyra vonatkozólag. Jóllehet más bizonyítékot nem említ a költő és a „krimináltechnika” korabeli állása mellett a mai bizonyítékok egy köre nem jöhetett szóba (pl. ujjlenyomatok, DNS-mintavétel), ezzel együtt feltételezhető, hogy a gyakorlatban lett volna más bizonyíték is a bűncselekmény elkövetői kilétének bizonyítására.

A mai eljárási szabályok szerint a terheltet a Miranda-figyelmeztetés megtörténtét és az arra adott válasz jegyzőkönyvbe foglalását követően hallgatják ki.¹⁹ Amennyiben a terhelt vallomást tesz, figyelmeztetni kell, hogy a vallomásában mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.²⁰ Ha tehát Ágnes asszony szeretője valótlannul nyilatkozik úgy, hogy Ágnes asszony a bűncselekmény elkövetésében részt vett, úgy a hamis vád²¹ törvényi tényállását valósítja meg. A terhelt beismerő nyilatkozata esetén is fő szabály szerint meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is,²² azaz önmagában a terhelt beismerése nem rekeszti be a további bizonyítékok beszerzését. A terhelt vallomásának előadása után kérdések intézhetőek hozzá.²³ Amennyiben Ágnes asszony tagadja a cselekmény elkövetését, úgy szembesítés²⁴ során lehetne kísérletet tenni az ellentmondás tisztázására.

Elképzelhető, hogy Ágnes asszonyt – legalábbis eleinte – nem terheltként, hanem tanúként hallgatják ki. Mint láttuk, a tanúvallomás is bizonyítási eszköz. A törvény szerint tanúként az hallgatható ki, akinek bizonyítandó tényről tudomása lehet.²⁵ Valószínű, hogy amennyiben a férje holttestét megtalálják (vagy eltűnését bejelentik), Ágnes asszonyt legalábbis az elsők között hallgatnák ki. A megidézett tanú főszabály szerint köteles vallomást tenni – a megjelenésével felmerülő költségek eljáró bíróság, ügyész vagy nyomozó hatóság általi költségterítése mellett.²⁶ Ha Ágnes asszony tanúként a jogairól való felvilágosítás céljából ezt szükségesnek tartja, meghatalmazott ügyvéd járhat el érdekében.²⁷ Könnyen elképzelhető, hogy a jogban nem jártas vidéki parasztasszony ügyvéd közreműködését venné igénybe – ez viszont nem minősül bűnügyi költségnek, így ezt Ágnes asszonynak kellene előlegeznie és fizetnie is.²⁸ Ügyvéd igénybevétele akkor lehet jelentősége, ha utóbb Ágnes asszonyt meggyanúsítják és tanúként olyan nyilatkozatot tesz, mely magára nézve terhe-

¹⁵ Be. 4. § (1)-(2) bek.

¹⁶ Be. 75. § (1) bek.

¹⁷ Be. 76. § (1) bek.

¹⁸ Be. 78. § (2) bek.

¹⁹ Be. 117. § (2) bek.

²⁰ Be. 117. § (4) bek.

²¹ Btk. 268. §.

²² Be. 118. § (2) bek.

²³ Be. 118. § (1) bek.

²⁴ Be. 124. §.

²⁵ Be. 79. § (1) bek.

²⁶ Be. 79. § (2)-(3) bek.

²⁷ Be. 80. §.

²⁸ Be. 74. §, lásd a 21/2003. (VI. 24.) IM–PM–BM és a 26/2003. (VII. 1.) IM–BM–PM együttes rendeletet is.

lő. Ha a terhelt vallomása a korábbi vallomásától eltér, ennek okát tisztázni kell.²⁹ Sőt, terheltként egyáltalán nem is köteles vallomást tenni,³⁰ ilyenkor az eljárásban a korábbi vallomása vehető figyelembe.³¹ Ha Ágnes asszony már vádlottként a tárgyaláson nem kíván vallomást tenni, illetve nem jelenik meg és az elővezetés sem bizonyul eredményesnek, valamint ha ismeretlen helyen tartózkodik, úgy a nyomozás során tett vallomását a tanács elnöke hivatalból ismerteti, illetve az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára felolvashatja, vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja. Ha a vádlottat a nyomozás során tanúként hallgatták ki, a tanúvallomás a bírósági tárgyaláson csak akkor ismertethető vagy olvasható fel, ha ezt a vádlott indítványozza, vagy a tanúvallomásról készült jegyzőkönyvből a tanúvallomás megtagadásának lehetőségére, feltételeire vonatkozó figyelmeztetés és az erre adott válasz egyértelműen kitűnik. Ha a vádlott más büntetőeljárásban gyanúsítottként vagy vádlottként tett vallomást, az akkor ismertethető vagy olvasható fel, ha a vallomásról készült jegyzőkönyvből a Miranda-felvilágosítás és az erre adott válasz egyértelműen kitűnik. Ha a vádlott vallomása a korábbi vallomásától eltér, a tanács elnöke az ügyész vagy a védő indítványára, illetőleg hivatalból ismertetheti a vádlott korábbi – az eljárásban gyanúsítottként vagy vádlottként tett – vallomásának részeit. A korábbi vallomás részei is ismertethetők, ha az ismertetésben foglalt tényekre és körülményekre a vádlotthoz kérdést intéztek, illetve a vádlott e tényekre és körülményekre a tárgyaláson vallomást tett.³²

Amennyiben az eljáró nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság Ágnes asszonyt tanúként kívánja kihallgatni, ő megtagadhatná a tanúvallomást azon a címen, hogy magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná.³³ Más kérdés, hogy a tanúvallomás megtagadásának okát meg kell jelölni, jogosságáról az eljáró bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság határoz.³⁴ A helyt nem adó határozat elleni jogorvoslatnak halasztó hatálya van.³⁵ Ha az előbbiekre hivatkozva megtagadja a tanúvallomást, azzal gyanúba keverheti magát és tanúból vádlott válhat belőle, így az eljárási szakasztól függően nyomozás indulhat ellene,³⁶ bírósági szakaszban az ügyész Ágnes asszony ellen II. rendű vádlottként vádat emelhet, a vádat Ágnes asszony szeretője ellen módosíthatja,³⁷ illetőleg a bíróság a bizonyítás kiegészítését rendelheti el.³⁸

Ágnes asszony a szeretőjére nézve – a terhelt hozzátartozójaként – nem tagadhatná meg a tanúvallomást, mivel a Btk. értelmező rendelkezése alapján választott partnerként a szerető nem, csupán a házastárs és élettárs minősül hozzátartozónak.³⁹ Akár a bűncselekmény elkövetésekor, akár a kihallgatáskor áll fenn a tanú vallomástételének akadálya, azt figyelembe kell venni.⁴⁰

A ballada sorai alapján az elkövetőre nem látunk konkrét bizonyítékot. Az alábbi sorok („Ágnes azt még egyre látja / S épen úgy, mint akkor éjjel.”) a mesélő szempontjából ugyan

²⁹ Be. 118. § (1) bek.

³⁰ Be. 117. § (2) bek.

³¹ Be. 289. § (2) bek.

³² Be. 291. § (1)-(5) bek.

³³ Be. 82. § (1) bek. b) pont.

³⁴ Be. 82. § (3) bek.

³⁵ Be. 94. §.

³⁶ Be. 170. § (1) bek.

³⁷ Be. 310. §.

³⁸ Be. 305. §.

³⁹ Btk. 459. § 14. pont.

⁴⁰ Be. 83. § (1) bek.

megegyeztetik, hogy Ágnes asszony tevékeny részese volt a cselekményeknek, azonban közreműködésének konkrét részleteit a sorok közül nem tudjuk kiolvasni.

A büntetés kiszabása

A büntetés tekintetében Ágnes asszony szeretőjét, mint I. rendű vádlottat halálbüntetéssel büntetik („Ő bitón fog veszni holnap, / Ó, ki férjedet megölte;”), Ágnes asszonyt, mint II. rendű vádlottat pedig életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik („Holtig vízen és kenyéren/Raboskodva bűnhődöl te.”).

A korábbi Btk., az 1978. évi IV. törvény 38. § (1) bek. 1. pontja és 39. §-a főbüntetésként tartalmazta a halálbüntetést, amely 1990. október 30-áig volt hatályban. Az Alkotmánybíróság ugyanis 23/1990. (X. 31.) határozatában megállapította, hogy a halálbüntetés alkotmányellenes, mivel egyrészt az Alkotmány 54. §-ába („Mindenkinek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz.”), másrészt az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe, azaz az élethez és emberi méltósághoz való jog lényeges tartalma korlátozásának tilalmába ütközik.⁴¹ A jelenlegi büntetőtörvény szerint – a motivációra is kiterjedő sikeres bizonyítás esetén – Ágnes asszony szeretője a 160. § (1) bekezdésébe ütköző, a (2) bekezdés d) pontja szerint minősülő, aljas indokból elkövetett emberölés büntettét, az emberölés minősített esetét valósította meg, melynek büntetési tétele tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés lenne. Ebből következően halálbüntetést nem kaphatna.

Ágnes asszony a ballada szerint életfogytig tartó szabadságvesztést kap, melyre vonatkozó rendelkezéseket ma a 34. § és a 41. § tartalmazza: ezek szerint huszadik életévét betöltött személlyel szemben szabható ki ilyen büntetés, melynek fegyház a végrehajtási fokozata. Ez a büntetés társtetteskénti elkövetés során merülhetne fel, bűnsegédként kevésbé.

A hatályos törvény szerint „[a] bizonyítási eljárás lefolytatása után, ha bizonyítási indítványt nem tettek, vagy azt a bíróság elutasította, a tanács elnöke a bizonyítási eljárást befejezettnek nyilvánítja, és felhívja a jogosultakat a perbeszédre és a felszólalások megtartására”.⁴² Ezt követően kerül sor az ügyész vádbeszédére, a védő védőbeszédére, és a vádlott felszólalására. Ha a védő nincs jelen a tárgyaláson, a védőbeszédet a vádlott adhatja elő.⁴³ A védő perbeszédre után a vádlott is szót emelhet saját védelmére.⁴⁴ Ezután a perbeszédre és a felszólalások után, azok sorrendjében viszonzválaszoknak van helye. A viszonzválaszra további viszonzválasz adható, utoljára a védő, illetőleg a vádlott szólhat.⁴⁵ Az ügydöntő határozat meghozatala előtt az utolsó szó joga a vádlottat illeti.⁴⁶

Amennyiben ezt a perbeszédekben, a felszólalásokban, illetőleg az utolsó szó jogán elhangzottakban foglaltak miatt szükségesnek tartja, a bíróság az ügydöntő határozat meghozatala előtt a bizonyítási eljárást újra megnyitja.⁴⁷ Végül a bíróság tanácsülésre visszavonul, a határozat rendelkező részét leírják és nyomban ki is kell hirdetni. A tanács elnöke a határozat rendelkező részét állva hirdeti ki, majd szóban elmondja az indokolás lényegét.⁴⁸

Az előbbi eljárásrenddel összevetve igencsak kérdéses, hogy Ágnes asszony közbevetése, reakciója („Méltóságos nagy uraim!”) a kihirdetett ítéletre eljárásjogi szempontból mi-

⁴¹ SÁRI János: *Alapjogok*. Alkotmánytan II. 3. átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 84-88.

⁴² Be. 313. §.

⁴³ Be. 314. § (1) bek., (5) bek.

⁴⁴ Be. 317. § (1) bek.

⁴⁵ Be. 318. § (1) bek.

⁴⁶ Be. 319. §.

⁴⁷ Be. 320. §.

⁴⁸ Be. 321. §.

ként minősülhet. Mint fentebb láthattuk, a tanácsülésre és az ítélethirdetésre az utolsó szó jogán tett megnyilvánulást követően kerül sor. Még ezeket megelőzően dönthet úgy a bíróság, hogy a bizonyítást újra megnyitja. Azonban az eljárásrend szerint vádlotti reakció alapján a kihirdetett ítélet bíróság általi megváltoztatására nincsen mód.

Ágnes asszony úgy tudja elkerülni a büntetést, ha kóros elmeállapota miatt felmentik. A Btk. szerint: „[n]em büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.” Amennyiben az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt csupán korlátozza a bűncselekmény következményeinek a felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen, úgy a büntetés korlátlan enyhítésének van helye.⁴⁹

A kóros elmeállapot szakértő általi megállapításának és a büntetés elkerülésének viszont kényszergyógykezelés elrendelése lehet a következménye, amennyiben „tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni”.⁵⁰ Az előbbi fordulat Ágnes asszony esetében nem áll fenn.

Lényeges, hogy Ágnes asszony elméjének megbomlása az eljárás mely szakaszában következik be. *A nyomozás / eljárás felfüggesztésére sor kerülhet* a nyomozati szakban, a tárgyalás előkészítése során, illetve a bírósági tárgyalás során.

Amennyiben a gyanúsított tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt az eljárásban nem vehet részt, úgy az ügyész határozattal felfüggeszti a nyomozást a 188. § (1) bek. b) pont alapján. Ha az elrendelés oka megszűnt, a nyomozást folytatni kell.⁵¹ Ha a gyanúsított tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt az eljárásban nem vehet részt, a nyomozó hatóság határozattal felfüggesztheti a nyomozást.⁵² Nevezett okból a bíróság is felfüggesztheti az eljárást a *tárgyalás előkészítése során*. Ha a felfüggesztés oka megszűnt, a bíróság az eljárást folytatja. Az eljárást bírósági titkár is felfüggesztheti.⁵³

„Az eljárás a tárgyalás megkezdése után is felfüggeszthető (266. §). Ha a bíróság az eljárást a vádlottnak a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt vagy azért függesztette fel, mert a vádlott ismeretlen helyen tartózkodik, elkobzást vagy vagyon-elkobzást rendelhet el.” Az eljárás nevezett okból történő felfüggesztése ellen van helye felbbezésnek.⁵⁴

A hamis tanú

A hamis tanú c. ballada a nagykorösi balladakorszak nyitányaként született 1852-ben és először 1852. dec. 12-én jelent meg a Budapesti Visszhangban. Riedl fedezte föl közvetlen forrását Szabó Károly köröstarcsai származású neves történész és bibliográfus, A magyar helynevekről című, a Magyar Múzeum 1851. évi számában található értekezésében. Ebben a szerző részletesen leírja a nép ajkáról általa jól ismert határper-mondát. Turbucz szerint a Vén Márkus a legszínesebb és a balladai motívumokat leginkább hordozó mű más „hamis

⁴⁹ Btk. 17. § (1) – (2) bek.

⁵⁰ Btk. 78. § (1) bek.

⁵¹ Be. 188. § (2) bek.

⁵² Be. 189. § (1) bek.

⁵³ Be. 266. § (1) bek. a) pont, (5), (9) bek.

⁵⁴ Be. 307. § (1)-(2) bek.

tanú” mondákkal összevetve. Szerinte ennek az az oka, hogy Arany a témát a mondát közvetlenül ismerő, körös-vidéki magyar ember – Szabó Károly, a jó tollú történétíró és könyvtáros, a leghíresebb köröstarcsai – elmondása alapján dolgozta fel.⁵⁵

A történeti tényállás

A hamis tanúzás tényállását meríti ki a vén Márkus, miközben arról kell tanúskodnia, hogy ladányi vagy tarcsai föld-e a szóban forgó ingatlan vagy ingatlanrész. Kárhozatát azzal sem tudja elkerülni, hogy talpa alá ladányi földet helyez és így szó szerint igazat mond, ámde tudva félrevezeti a bíróságot. Tettének következménye elkerülhetetlen: nem a pozitív jog, hanem túlvilági szankció sújt le rá.

A mondának valós történelmi alapja van. A korabeli feljegyzések szerint 1728-ban valóban határperre került sor Ladány és Tarcsa között, melyet egy Békés Megyei Levéltárban található jegyzőkönyv is alátámaszt. Ekkoriban gyakori volt a versengés a szomszédos községek között a török időkben elpusztult falvak, puszták birtoklásáért. Mivel a határjeleket kevesen ismerték, és nehezen voltak azonosíthatók, ezért a falvak gyakran egymás területére is szemet vetettek.

Egy 1998-as kiadású köröstarcsai prospektus részletesen ír az ismert mondáról. Az ügyben négy tanú tanúkihallgatásra is sor került a kiküldött két megyei biztos előtt, akik a jegyzőkönyv szerint mind köröstarcsai lakosok voltak. Karácsonyi János történész, Békés megye régimúltjának kutatója a vén Márkus alakját az első tanúra vonatkoztatja. Ennek el-
lentmond, hogy Márkus (János) a harmadik tanú neve volt, jelen monda névadójának keresztneve viszont András. Karácsonyi szerint a jóváhagyott határ megegyezik az 1478-ban már rögzített határvonallal. Köröstarcsa régi és mai határait tekintve, a Ladány felőli határszakasz a legrégebbi és legállandóbb, szemben a nyugati és déli határokkal. Az 1728-as határjárás megerősítette a korábbi határt, de a Márkus-monda alapján a tarcsaiak nem voltak megelégedve a vén Márkus vallomásával. Szabó Károly 123 évvel a per után közli az élő mondát, mely idő alatt a megszorodott lakosság község szűknek érzi saját határait. A monda Turbucz szerint bizonyosan sokkal régebbi. A korabeli népi gondolkodásban több évszázadon át élt a hamis tanúskodás ezen formája, hogy a tanú csizmájába hazai földet téve kerüli ki a hamis tanúskodás vádját. Erre is figyelemmel a határperben Almásy Márton táblabíró lehúzta a tanúkkal a csizmájukat és a vitás földön meztláb állva eskette meg őket. Györffy István feltehetőleg ennek alapján teszi a Márkus-történetet korábbra. Szerinte a ladányiak az 1479-es határjárás során hasíthattak ki egy darabot a tarcsai földből. „Más forrás (t.i. a Bodoki család visszaemlékezései) szerint Bodoki Mihály, a XIX. század első évtizedének Békés megyei vízrendezési irányítója tevékeny résztvevője volt e közismert határpernek. A hamis esküért járó bűnhődés ugyan vándor folklór-motívum, a hagyománynak mégis hitelt lehet adni, mert valóban Bodoki Mihály végezte el a Körösladány és Köröstarcsa közötti vitatott határ pontos kijelölését” – állapítja meg Turbucz.⁵⁶

Bizonyítás

Ha mai szabályok szerint az egyik fél dologi jogi igénnyel lépne föl a másikkal szemben, az eljárás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény alapján zajlana le a bíróság előtt. A per eldöntéséhez szükséges tények megállapítása végett a bíróság bizonyítást ren-

⁵⁵ SÓTÉR, 1957. XXIII.; TURBU CZ Zoltán: Irodalmi évfordulók nyomában. 2007. 04. 15. *Körösladányi hírmondó* június (2007) www.korosladany.hu/letoltes/nadanyi-tarsasag/a-ven-markusrol.doc (2016. 03. 28.)

⁵⁶ TURBU CZ, 2007.

delne el. Azokat a tényeket, melyeket a bíróság köztudomásúnak ismer vagy róluk hivatalos tudomása van, valónak fogadhatja el. Ezeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha a felek nem hozták fel őket, a feleket viszont erre figyelmeztetnie kell. Főszabály szerint viszont per eldöntéséhez szükséges tényeket annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el. Hivatalból bizonyítás elrendelésének kizárólag törvényi előírás alapján van helye.⁵⁷

A Pp. Nagykommentár szerint a 166. § (1) bek. több szempontból is kifogásolható. Legfőképpen azért, mert összekeveri a bizonyítási eszközök és a bizonyítékok fogalmát. Bizonyítási eszköz a tanú, a szakértő, az okirat és a szemletárgy, bizonyíték a tanúvallomás, a szakvélemény, az okirat tartalma és az egyéb tárgyi bizonyíték.⁵⁸

A hatályos eljárásjog a bizonyítási eszközöket taxatív nem, csupán példálózó jelleggel sorolja fel. A szabad bizonyítás elvéből következően a bíróság bármilyen bizonyítási eszközt igénybe vehet a tényállás felderítése céljából, eskünek viszont a perben helye nincs.⁵⁹ Tanúvallomásként figyelembe vehető lenne a vén Márkus álláspontja, azonban a tanúvallomás és az eskü között éppen annak bizonyító erejében és nem lényeges tartalmában lenne a különbség.

A Pp. tehát nem egy bizonyítási eszközt rekesztett ki a perből, hanem csak a tanúvallomás, a szakértői vélemény, illetve a fél személyes előadásának az esküvel való megerősítését. Eltörlését azzal indokolták, hogy „a törvény az alakszerű bizonyítási szabályokat általában mellőzi, és így a már önmagában is bizonyítékul szolgáló előadás, vallomás vagy vélemény bizonyító erejét semmi sem teheti függővé az azokhoz kapcsolódó formális jellegű ismérvektől”.⁶⁰

A nyolcvanas években Farkas felvetette az eskü visszaállításának a kérdését. Az akadályok közül csak az egyik volt „ideológiai” jellegű, mely a kilencvenes évekre elhárult. Továbbra is vitatott kérdés marad viszont az eskü szövege, „amelynek egyszerre kell ünnepélyesnek és reálisnak lennie, hogy a tanú értelmére és érzelmeire egyaránt hatást gyakorolhasson”. A szabad vallásgyakorlás elve nyomán meg kell különböztetni az esküt a fogadalomtól. További feladat lenne a hamis esküvés büntetőjogi szankcionálása a hamis tanúzás mintájára, fokozott jogkövetkezésményt társítva az eskü megszegéséhez.⁶¹

A perben ma szemle lefolytatására kerülhetne sor. A törvény szerint „[s]zemlének van helye, ha lényeges körülmény megállapításához vagy felderítéshez személy, tárgy, tény vagy helyszín közvetlen megfigyelése, illetőleg megvizsgálása szükséges”. Ehhez szükség esetén a bíróság a rendőrséget is igénybe veheti.⁶²

A büntetés kiszabása

A balladának csak az alaptörténete polgári jogi vonatkozású. A fő mondanivalója erkölcsi jellegű, a bűn és bűnhődés témája. Nem vitás, hogy a vén Márkus esküt szeg, amivel hamis tanúzást követ el. Ennek ő is tudatában volt és ezért nyerte el végzetét, ha nem is a mai – vagy akkori – büntetőjogi szankciónak megfelelően.

⁵⁷ Pp. 163. § (1) bek., (3) bek., 164. § (1)-(2) bek.

⁵⁸ KISS Daisy – NÉMETH János (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez*, Budapest, 2014. A kézirat lezárásának dátuma: 2014. március 15. Elektronikus formában megjelent: Jogtár. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014. 166. §.

⁵⁹ Pp. 166. § (1) – (2) bek.

⁶⁰ KISS – NÉMETH, 2014. 166. §.

⁶¹ Uo.

⁶² Pp. 188. § (1) bek., 189. § (1) bek.

A mű keletkezésekor, 1852-ben a törvénykezésünkben még a szokásjog volt irányadó, majd 1853-ban a Habsburgok bevezették az Osztrák Büntetőtörvénykönyvet. Az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) XII. fejezet 215. §-a tartalmazta a „Hamis tanuzás és hamis eskü” tényállását, az alábbiak szerint: „A ki polgári ügyben, annak lényeges körülményére nézve hamis vallomást tesz, és azt esküvel megerősíti: öt évig terjedhető börtönnel, és négy ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”⁶³

A hatályos Btk. szerint: „A tanú, aki hatóság előtt az ügy lényeges körülményére valótlan vallomást tesz, vagy a valót elhallgatja, hamis tanuzást követ el.”⁶⁴ Enyhébben minősül a bűncselekmény, ha a tanú cselekményét polgári ügyben követi el, súlyosabban, ha büntető ügyben tesz ezt.

Fenti tényállás nem keverendő össze a hasonló jellegű, „hatóság félrevezetése”⁶⁵ elnevezésű bűncselekménnyel. Utóbbi lényege, hogy hatóság előtt olyan valótlan bejelentés történik, amely alapján büntetőeljárás, szabálysértési, fegyelmi vagy egyéb eljárás alapjául szolgálhat.

A vén Márkus büntetését nem a világi szabályok szerint, hanem a túlvilágon nyeri el. Ez szoros rokonságot mutat az eskü római jogi megközelítésével. A hamis esküt a vallási rendet sértő magatartásnak, „istenek elleni bűnnek” tekintették, emiatt jogkövetkezményei csak a hamis tanuzásnak voltak, az eskü megszegésének külön nem. A felelősségre vonást az istenekre bízta az eskü eljárásban betöltött szerepe ellenére (az esküvel szemben nem volt ellenbizonyítási lehetőség).⁶⁶

Tetemre hívás

A Tetemre hívás c. műben a bizonyítás egy különleges módjával találkozunk: azzal a népi hiedelemmel, régi babonával, hogy az emberölés elkövetőjének jelenlétében a sértett sebe vérezni kezd. Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát prédikációiban Katona Lajos megtalálta ezt a babonát, mely az istenítélet egy nemévé fejlődött, eljárását pontosan szabályozták – elsősorban a németeknél. Így tudja meg Krimhild Siegfried gyilkosának kilétét a Niebelung-énekben. A motívummal Arany Byronnál és Shakespeare III. Richárdjában is találkozott, melyet Csaba királyfi első tervvázlatában fel is használt: „Midőn Krimhild Etelét siratni lejött volt, sebei véreztek.”⁶⁷ Riedl Frigyes szerint a motívum már Arany 1846-ban az Életképekben megjelent ifjúkori elbeszélésében, a Herminában is megjelent. Hermina, a fiatal lány mással kacérkodik, hogy szeretőjét féltékennyé tegye, aki erre véget vet életének. Hermina megőrül. „Íme a későbbi Kund Abigél” – írja Riedl.⁶⁸

A mű az Őszikék-ciklus remeke, mely 1877. október 27-én született meg végleges formájában. Az alkotó az úgynevezett analitikus szerkesztésmódot alkalmazza. A mű az érzékelhető eredménnyel, Bárczi Benő holttestének megtalálásával indít és – mint egy valódi nyomozás során – ennek fejt ki lépésről lépésre az előzményeit. A különös bizonyítási mód

⁶³ BALOGH Sándor: *Az irodalom vezetészárón – Arany János balladáinak jogi vonatkozásai*; <http://www.arsboni.hu/az-irodalom-vezetoszaron-arany-janos-balladainak-jogi-vonatokozasai.html> 2015. 11. 07.; (2016. 03. 27.)

⁶⁴ Btk. 272. § (1) bek.

⁶⁵ Btk. 271. §.

⁶⁶ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész. Negyedik, hatályosított kiadás. HVG ORAC, Budapest, 2015. 421.*

⁶⁷ SÖTÉR, 1957. XX-XXI.

⁶⁸ *Arany János balladái*, 1974. 301.

alapján a lehetséges elkövetők köre egyre szűkül, végül a sértett titkos menyasszonya kerül sorra.⁶⁹

Az istenítélet a középkori „eljárásjog” egyik kulcsjelentőségű „intézménye” volt, melyhez a szerző a balladához fűzött jegyzetében pontos magyarázatot is fűz: „A középkori istenítélet egy neme, midőn a gyilkosság gyanújában levőket a meggyilkolt holtteste fölé állították, hogy az újra megeredő vér bűnös voltokat bizonyítsa. Istenítéleteknél hazánkban egyházi részről a káptalanok ügyeltek föl; világi részről a pristaldus nevű tisztviselő járt el. Ezért van jelen költeményben egy kanonok s az itt (minden további igény nélkül e név helyes voltára) pörosztónak mondott pristald. Ha a ballada, céljához képest, a tetemre hívás törvényes szokásain netalán túlment: költeményben ezt megbocsáthatónak vélte – a szerző.”⁷⁰

Arany minden, a sértett holttestéhez járuló „gyanúsított” esetében egyedi módon érzékelteti a gyilkost eláruló jel elmaradását (az istenítélet kimenetelét): „Hiába! nem indul sebe a holtak”; „Erre se vérzik Bárczi fia” stb. Végül a bűnös, Kund Abigél megjelenésekor: „Sebből pirosan buzog a vér.” Végül az derül ki, hogy nem a menyasszony ölte meg Bárczi Benőt, hanem „csak” a tört adta neki és váltotta ki benne öngyilkosság elkövetésének szándékát. A Csemegi-kódex vonatkozó tényállása (283.§): „Három évig terjedhető fogházzal büntetendő az: a ki valakit öngyilkosságra rábir, vagy e célra annak tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat.”

Feltehetőleg szeretője halála eredményeképpen – Ágnes asszonyhoz és Herminához hasonlóan – Kund Abigél megőrül. Kóros elmeállapotának bebizonyosodása esetén az Ágnes asszony eseténél leírtak szerint a hatályos büntetőjog szerint elkerülhetné büntetést. A műben sem nyeri el büntetését, ugyanis tudatbomlása miatt jobban tartanak személyétől, mint-hogy megbüntessék („S vadul a sebből a tört kiragadja, / Szeme szokatlan lángot lövell, / Kacag és sír, s fennvillogtatja/ S vércse-visongással rohan el. / Vetni kezét rá senki se mer.”)⁷¹

A hatályos Btk. vonatkozó tényállása az „öngyilkosságban közreműködés” lenne, mely szerint: „Aki mást öngyilkosságra rábir, vagy ennek elkövetéséhez segítséget nyújt, ha az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷²

A fülemile

A fülemile a magyar patvarkodási hajlam egy korabeli illusztrálásának is tekinthető. Pál szomszéd „bíró búsít”, mivel a kertjében lévő fa szomszédjához átnyúló ágára szálló – és a vita közvetlen kiváltó okaként gyönyörűen éneklő – madarat Péter szomszéd is saját magának vindikálja és ő sem „rest a bíróhoz menni”. Az „igazság érdekében” mindketten megvalósítják a hivatali aktív vesztegetés törvényi tényállását. A bíróság madárfüttyről nem tud dönteni, ezért dodonai döntést hoz, mely a mű konklúziójaként hosszú időre elejét veszi mindennemű bagatell okból történő pereskedésnek.

⁶⁹ BALOGH, 2015.

⁷⁰ SÓTÉR, 1957. XX.

⁷¹ BALOGH, 2015.

⁷² Btk. 162. §

A hatályos Btk. szerint: 293. § (1) „Aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a vesztegető, ha a jogtalan előnyt azért adja vagy ígéri, hogy a hivatalos személy a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.”

Az elkövetési magatartás tehát az (1) bekezdésben az előny adása vagy ígérése. Az adott vagy ígért előnynek alkalmasnak kell lenni a befolyásolásra és a cselekmény célja is a befolyásolás. Az előny ugyanakkor nem lehet alkalmas arra, hogy a hivatalos személyt kötelességére sarkallja, ez ugyanis minősített esetként már a (2) bekezdés alá tartozik.⁷³

A műben írt történeti tényállásból, illetve a fenti törvényi tényállásból látszik, hogy mindkét személy a (2) bekezdés szerinti elkövetési magatartást valósította meg, azzal a céllal, hogy a hivatalos személy, azaz a bíró számára kedvező döntést hozzon, azaz „a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.”

Ami a polgári per tárgyát illeti, az ügyben az lenne az eldöntendő kérdés a történet szerint, hogy kit illet a madár illetve a madárfütty tulajdonjoga. Az előbbire Pál felkiáltása („Istenem uram, Beh szépen Füttyöl ez az én madaram!”), az utóbbira Péter replikája („De az én portámon zengett: Hogy illetné a fütty kendet!”) és a mesélő megállapítása („Ilyen úgyről, Madárfüttyről, Mit sem tud a corpus juris;”) utal.

A hatályos jogban az alábbiakat olvashatjuk. A tulajdonjog tartalmát a Ptk. 5:13. §-a tartalmazza. Tulajdonjog tárgya főszabály szerint birtokba vehető testi tárgy lehet.⁷⁴ A madárfütty nem ilyen, ezért tulajdonjog tárgya nem lehet.

A jogalkotó – az uniós harmonizáció és más jogterületen (pl. az állatkínzás büntetőjogi tilalma) is ható tendenciákat is szem előtt tartva – kiveszi az állatokat a dolog fogalmának hatálya alól: „[a] dologra vonatkozó szabályokat az állatokra a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni”.⁷⁵ Meg kell néznünk a vadak és a halak tulajdonjoga megszerzésének vonatkozó szabályait.⁷⁶

Itt azonban kérdéses, hogy mi minősül vadnak. A vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény (Vtv.) 1. § (2) bekezdése szerint miniszteri rendelet definiálja a Magyarországon „vadnak” minősülő állatfajokat. A törvény ezen végrehajtási rendeletében⁷⁷ foglalt taxatív felsorolás a fülemület nem tartalmazza.

Fentiekre figyelemmel kétséget kizáróan állapítható, hogy egyik fél sem tud a madárra tulajdonjogot formálni, ugyanis egyikük sem birtokolta a madarat és nem is tud olyan jogcímet felmutatni a szabályozás fenti áttekintése alapján, mely szerint a fülemüle tulajdonjoga őt illetné.

⁷³ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU, 2015. 481.

⁷⁴ Tulajdonjog tárgyai lehetnek továbbá forgalomképes vagyoni jogok, követelések és szerződési pozíciók is. Lásd VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarizatókkal*. Complex, Budapest, 2013. 377.

⁷⁵ Ptk. 5:14. § (1), (3) bek.

⁷⁶ Ptk. 5:53. §. (1) „A vadak, továbbá a folyóvizekben és a természetes tavakban élő halak, valamint más hasznos víziállatok az állam tulajdonában vannak. (2) A vadászterületen elejtett, elfogott vagy elhullott vad annak a vadászatra jogosultnak a tulajdonába kerül, akinek a vadászterületén az elejtés, elfogás vagy elhullás történt, feltéve, hogy a vadászati jogosultsága erre a vadra kiterjedt. Ilyen jogosultság hiányában a vadon az a más vadászterületen vadászatra jogosult szerez tulajdonjogot, akinek területéről a vad kiváltott, ha az elejtett, elfogott vagy elhullott vadra jogosult volt vadászni.”

⁷⁷ 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet.

Összegzés

A balladai homályban csupán csak „sejtetett” tényállási elemek, bizonyítékok nem értékelhetők a jogalkalmazás számára. Ezen ellentét miatt jogásként nem tudunk objektív jogi álláspontot kialakítani a balladák témáját képező történetekről. Egyes részletek jogi szempontú értékelése, jogi aspektusból történő megvilágítása történhet meg jelen dolgozat keretében, de a valódi cél Arany kiemelkedő művészetének élvezete egy új, a szokásostól eltérő megvilágításban.

MIKLÓS OLÁH

Four Ballads of János Arany from the Perspective of a Lawyer

(Summary)

The facts and evidences, which are merely indicated in the "ballad gloom" can not be evaluated in a criminal procedure. As a result of this no objective legal position can be taken on stories of these ballads.

In the present paper only some details' legal assessment and clarification from legal perspective can be made, but the real objective is to enjoy Arany's artistry in a very unique and unusual point of view.